

Foto: ARK Rewilding

Voortgangsrapportage wolf

Deze rapportage geeft inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode 1 november 2022 tot en met 15 februari 2023.

Samenvatting

In Nederland geboren wolf vestigt zich mogelijk in Duitsland

Eén van de wolven die in de afgelopen jaren op de Noord-Veluwe werd geboren, lijkt op zoek naar een nieuw territorium in Duitsland. Dit is voor het eerst dat een Nederlandse wolf zich mogelijk wil vestigen in het buitenland.

Wanneer deze wolf met de genetische code GW2667m precies geboren is, is niet duidelijk. Zijn DNA werd voor het eerst in maart 2022 aangetroffen, wat betekent dat hij is geboren in de periode 2019-2021. Zeker is wel dat GW2667m een nakomeling is van de roedel die gevestigd is op de Noord-Veluwe. Bijzonder aan deze wolf is ook dat hij op 8 november 2022 werd aangereden op de N795. Dit blijkt uit haren die gevonden zijn op de autobumper en die daarna onderzocht zijn op DNA. De betreffende wolf werd op de plek van de aanrijding niet aangetroffen. Ruim een maand later werd bij Arnhem een uitwerpsel van deze wolf gevonden. Het dier had de aanrijding blijkbaar overleefd. Op 26 januari 2023 werd GW2667m opnieuw genetisch vastgesteld nabij Fleckertshöhe in Rijnland-Palts, Duitsland. Hij is hiermee de eerste in Nederland geboren wolf die in het buitenland op zoek lijkt te zijn naar een territorium.

Sporen van nakomelingen

De voortgangsrapportage over de periode 1 november 2022 – 15 februari 2023 meldt verder dat in de afgelopen periode aan de hand van DNA de aanwezigheid van 29 verschillende wolven is vastgesteld. Hiervan waren zeven zogenoemde 'zwervende' wolven. Zij zijn op doortocht en op zoek naar een geschikt territorium. Ook werden voor het eerst sporen aangetroffen van zeven nakomelingen die in 2022 geboren werden binnen de roedels op de Veluwe (vier) en in de regio van Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân (drie). In totaal heeft ons land nu vier wolvenroedels. Een roedel bestaat uit een voortplantend paar, hun welpen van dit jaar en de inmiddels volgroeide jongen van vorig jaar. Eén roedel bevindt zich in het grensgebied van Drenthe en Fryslân, drie roedels zijn aanwezig verspreid over de Veluwe. Daarnaast zijn er nog vier wolvenparen aanwezig op de Veluwe en één wolvenpaar in Drenthe.

Schademeldingen bij BIJ12

In de afgelopen periode zijn 157 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren binnengekomen bij BIJ12. In totaal ging het bij 95 meldingen om wolvenschade. De overige meldingen gaven een andere uitslag of moeten nog worden onderzocht.

Binnengekomen meldingen monitoring

In deze voortgangsrapportage geven we inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode van 1 november tot en met 15 februari 2023. Er zijn in deze periode 1263 meldingen binnengekomen van (vermoedelijke) sporen van wolven. De meldingen werden gedaan bij het Wolvenmeldpunt van BIJ12, waarvan de uitvoering is belegd bij de Zoogdiervereniging. Bij 664 meldingen is op basis van bewijsmateriaal – zoals DNA-onderzoek op bijvoorbeeld een uitwerpsel – of beeldmateriaal duidelijk geworden dat het daadwerkelijk om een wolf ging. Van de overige 599 meldingen kon niet worden vastgesteld of dit een wolf betrof. In onderstaande diagram vindt u een overzicht van zekere wolvenwaarnemingen, verdeeld naar type waarneming.

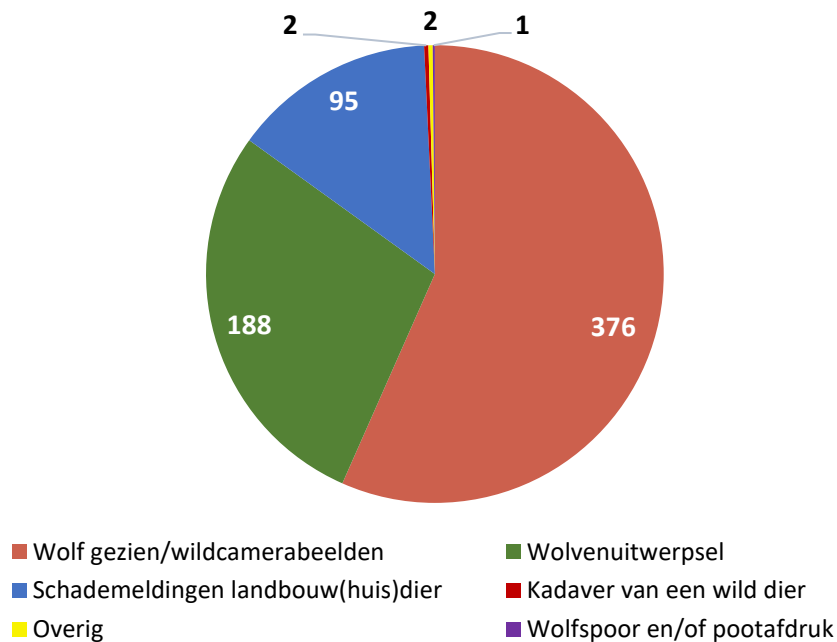
BIJ12 is de organisatie die namens provincies de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf verzorgt. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring en afhandeling van tegemoetkoming in schade. Deze voortgangsrapportage is tot stand gekomen met medewerking van Zoogdiervereniging (monitoring Wolvenmeldpunt), Wageningen University & Research (WENR, DNA-analyses) en het CEwolf consortium (Centraal Europese wolvenpopulatie, internationale uitwisseling genetische data).

De activiteit van de wolf in Nederland is in deze voortgangsrapportage gebaseerd op kennis uit de schademeldingen die binnenkomen bij BIJ12, het Wolvenmeldpunt en de gecoördineerde veldmonitoring (actieve monitoring). Ondanks de omvangrijkheid van deze bronnen, zijn deze niet volledig uitputtend en kan er meer wolvenactiviteit in Nederland aan de orde zijn dan waar wij zicht op hebben.

Voor meer informatie, zie de [website van BIJ12](#).

Verhouding type zekere wolvenwaarneming 1 november - 15 februari 2023

Dit betreft de meldingen die bij het Wolvenmeldpunt zijn binnengekomen

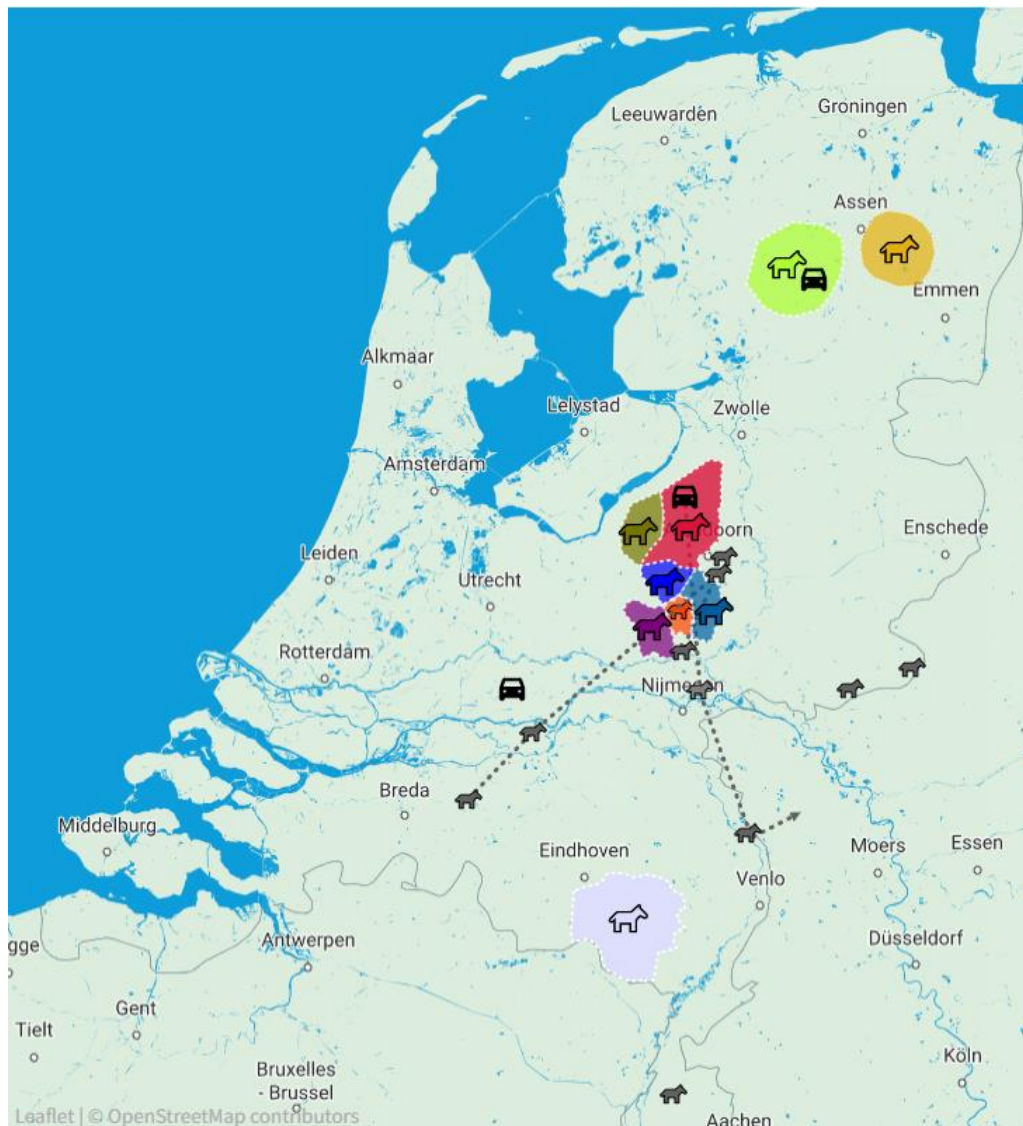
Het diagram geeft een beeld van de zekere wolvenwaarnemingen die bij het Wolvenmeldpunt zijn binnengekomen in de periode van 1 november 2022 tot en met 15 februari 2023. Bekijk [hier de link naar de interactieve weergave](#).

Overzicht verspreiding Wolf

Wolvenmonitoring 1 november - 15 februari 2023

De kaart geeft de gebieden weer waar in de periode van 1 november 2022 tot en met 15 februari 2023 met zekerheid wolven aanwezig waren in Nederland. Via DNA-analyse was het in een aantal gevallen mogelijk om de individuen te achterhalen. Wanneer u in de online versie van de voortgangsrapportage op de iconen klikt, krijgt u meer informatie over de betreffende wolven. Ook is het mogelijk om op de [kaart](#) in te zoomen. De betekenis van de iconen is onder de kaart uitgelegd.

In Tabel 1. (onder de kaart) wordt een overzicht gegeven van de wolven die op dit moment in Nederland gevestigd zijn en van de wolven die de afgelopen periode door Nederland trokken.

- Roedel Zuidwest-Drenthe/Zuidoost Fryslân
- Roedel Noord-Veluwe
- Roedel Midden-Veluwe
- Roedel Hoge Veluwe e.o.
- Wolf De Groote Heide
- Wolvenpaar Midden-Drenthe
- Wolvenpaar Noordwest-Veluwe
- Wolvenpaar Zuidoost-Veluwe
- Wolvenpaar Zuidwest-Veluwe

- Zwervende wolven
- Aanrijding met wolf
- Lijn tussen DNA-sporen zwervende wolven
(N.B. dit is niet de daadwerkelijk gelopen route)

Bekijk [hier de interactieve kaart](#).

Toelichting en leeswijzer kaart

Op de kaart 'Wolvenmonitoring' zijn drie typen iconen aangegeven: een gekleurd gebied met wolf-icoon, een grijze wolf en een auto-icoon.

De gekleurde gebieden met wolf-icoon geven het globale gebied aan waar de afgelopen periode op basis van DNA-analyse is aangetoond welke wolven (individueën) hier vastgesteld zijn. De gekleurde gebieden geven het gebied aan waar wolven officieel gevestigd zijn, volgens de criteria uit het Interprovinciaal Wolvenplan, of waar zij een paar hebben gevormd én waar in de afgelopen periode DNA-sporen zijn aangetroffen. De gevestigde wolven die afgelopen periode via DNA zijn vastgesteld zijn: GW2397m en GW2090f in leefgebied Zuidwest-Drenthe/Zuidoost-Fryslân, GW2864m en GW3011f in Midden-Drenthe, GW893m en GW998f op de Noord-Veluwe, GW1428m en GW2668f op de Noordwest-Veluwe, GW2398m en GW960f op de Midden-Veluwe, GW1889m en GW2363f op de Zuidoost-Veluwe, GW2087m in de regio van de Hoge Veluwe en omstreken, GW3012f op de Zuidwest-Veluwe en GW1625m op De Groote Heide in Noord-Brabant/Limburg.

De grijs gekleurde wolven staan symbool voor zwervende wolven. Zij hebben nog geen vast leefgebied gevonden en zijn nog niet langer dan zes maanden in Nederland via DNA aangetoond. Sommige nakomelingen van de (Noord-Veluwe) roedel zijn ook als grijs gekleurde iconen aangegeven als zij zich buiten het bekende territorium van de Noord-Veluwe bevinden en zij nog geen vast territorium hebben gevonden (de afgelopen periode ging het hierbij om GW2667m en GW2905m). Van noord naar zuid betreffen de grijze iconen GW2540f, GW2435m, GW2667m, GW3149m, GW3150m, GW2905m[†] en GW2807m. Voor wolven die langere afstanden afgelegd hebben, is tussen de eerste en de laatste locatie waar de zwervende wolf via DNA is vastgesteld, een stippellijn getrokken. Ook zijn eventuele andere plekken waar het dier via DNA is vastgesteld aangegeven. De aangegeven lijn betreft nadrukkelijk niet de daadwerkelijk gelopen route van de wolf. Op de kaart is voor GW2667m en GW2435m een lijn aangegeven, omdat deze wolven een redelijke afstand door Nederland hebben afgelegd.

De locaties met een auto-icoon geven de locatie aan waar een wolf is aangereden. Dat waren afgelopen periode drie wolven: GW2667m op de N795, GW2905m op de A2 en GW3153f op de N371. In het eerste geval heeft de wolf de aanrijding overleefd, in de laatste twee gevallen had de aanrijding een dodelijke afloop. Zie verder de toelichting in de tekst onder gevestigde en zwervende wolven.

Tabel gevestigde en zwervende wolven

In onderstaande tabel is weergegeven van welke wolven er op dit moment een vermoeden is dat zij gevestigd zijn in Nederland en waar ze zich (waarschijnlijk) de afgelopen periode bevonden. Gevestigde wolven zijn de afgelopen maanden of jaren (meermaals) in Nederland in dezelfde regio aangetoond en verblijven er langer dan zes maanden en/of hebben een paar gevormd. Deze wolven zijn om die reden in de tabel als 'gevestigd' aangeduid en er wordt om die reden in die regio's onderzoek gedaan naar sporen. In het hoofdstuk 'Monitoring in de provincies' wordt meer toelichting gegeven op deze wolven.

Naast gevestigde wolven zijn er ook wolven die minder dan zes maanden in één regio voorkomen. Deze wolven zijn in de tabel aangegeven als zwervende wolven. Een zwervende wolf heeft nog geen vast leefgebied gevonden en is nog niet langer dan zes maanden in eenzelfde leefgebied via DNA aangetoond. In het overzicht van de zwervende wolven zijn alleen wolven opgenomen die de afgelopen periode (1 november 2022 tot en met 15 februari 2023) via DNA zijn vastgesteld in Nederland.

Het spreekt voor zich dat niet uit te sluiten valt dat er in deze periode meer wolven aanwezig waren in Nederland. Niet alle wolven worden waargenomen. Daarnaast vindt op sommige plekken in Nederland geen monitoring plaats, terwijl er wel wolvenwaarnemingen bekend zijn (bijvoorbeeld uit de media). Er is hiervoor eerst toestemming nodig van terreinbeheerders en andere betrokkenen om de terreinen te betreden en te onderzoeken.

Tabel 1. Gevestigde en zwervende wolven in Nederland. Van een gevestigde wolf is sprake als deze minimaal 6 maanden in dezelfde regio of hetzelfde gebied via DNA aantoonbaar aanwezig is en/of paarvorming heeft plaatsgevonden. Voor zwervende wolven is dat nog niet het geval. Dikgedrukte codes staan voor gevestigde wolven. GW staat voor Genetische Wolf, gevolgd door een uniek volgnummer, en daarna een m (man) of f (vrouw). Nakomeling NV, staat voor nakomeling van de Noord-Veluwe roedel. Nakomeling ZWD staat voor nakomeling van de Zuidwest-Drenthe/Zuidoost Fryslân roedel, nakomeling MV staat voor een nakomeling van de Midden-Veluwe roedel (westzijde N304). De wolven aangeduid met een † zijn omgekomen.

Locatie		Wolvenindividuen	Voor het eerst vastgesteld in Nederland	Vastgesteld via DNA afgelopen periode	
Gevestigde wolven in Nederland	Zuidwest-Drenthe & Zuidoost-Fryslân		GW2090f	April 2021	✓
			GW2397m	September 2021	✓
			GW3151m (nakomeling ZWD)	November 2022	✓
			GW3152m (nakomeling ZWD)	Januari 2023	✓
			GW3153f (nakomeling ZWD) †	Januari 2023	✓
	Midden-Drenthe		GW3011f	September 2022	✓
			GW2864m	Juni 2022	✓
	Veluwe	Noord-Veluwe	GW998f	Mei 2018	✓
			GW893m	Januari 2019	✓
			GW2088m (nakomeling NV**)	Februari 2021	-
			GW2563m (nakomeling NV**)	December 2021	-
			GW2666f (nakomeling NV**)	April 2022	-
			GW3154m (nakomeling NV) †	Februari 2022	✓
			GW3155m (nakomeling NV**)	Januari 2023	✓
			GW3156m (nakomeling NV**)	December 2022	✓
		Midden-Veluwe**	GW960f	Augustus 2018	✓
			GW2398m	September 2021	✓
			GW3157m (nakomeling MV)	December 2022	✓
			GW3158m (nakomeling MV)	November 2022	✓
		Noordwest-Veluwe	GW1428m (nakomeling NV, mogelijk partner van GW2668f,) GW2668f (mogelijk partner van GW1428m)	Oktober 2019 Maart 2022	✓ ✓
			GW2363f	Mei 2021	-
		Zuidoost-Veluwe	GW1889m (nakomeling NV)	September 2020	✓
			Hoge Veluwe e.o.	GW2087m (nakomeling NV) <i>Partner vooralsnog onbekend</i>	Maart 2021
		Zuidwest-Veluwe	GW3012f * <i>Partner vooralsnog onbekend</i>	Oktober 2022	✓
		De Groote Heide (Noord-Brabant/Limburg)		GW1625m	Februari 2020
Zwervend in Nederland <i>Afgelopen periode</i>	Verspreid over Nederland		GW2435m	November 2022	✓
			GW2540f	April 2022	✓
			GW2667m (nakomeling NV)	Maart 2022	✓
			GW2807m	Januari 2023	✓
			GW2905m (nakomeling NV) †	Mei 2022	✓
			GW3149m	November 2022	✓
			GW3150m	November 2022	✓

* GW3012f (Zuidwest-Veluwe) heeft naar waarschijnlijkheid een paar gevormd met een andere wolf. Alhoewel deze wolven nog niet langer dan zes maanden in dezelfde regio in Nederland vastgesteld zijn, is paarvorming een sterke aanduiding van vestiging. Daarom is deze wolf in de tabel opgenomen bij gevestigde wolven.

** Nakomeling van de Noord-Veluwe roedel (GW998f x GW893m), geboren in de periode 2019-2022 en aangetoond met DNA. Voor deze nakomelingen geldt dat zij nog kunnen optrekken met de ouderlijke Noord-Veluwe roedel of (vanaf ongeveer het tweede levensjaar) op zoek zijn naar een eigen territorium dat al dan niet in de buurt van het territorium van de ouderlijke roedel ligt.

Monitoring in provincies

In Nederland kennen we zowel gevestigde als zwervende wolven. Op deze pagina geven we eerst een overzicht van de activiteit van gevestigde wolven (dit zijn de wolven die al langer dan zes maanden in één gebied verblijven) en daarna benoemen we enkele bijzonderheden van zwervende wolven die ons land aandoen.

Gevestigde wolven

Drenthe, Fryslân en Overijssel

In de afgelopen periode is het wolvenpaar GW2397m en GW2090f veertien keer vastgesteld in het provinciale grensgebied Fryslân-Drenthe-Overijssel. Dit gebeurde in alle gevallen op basis van getroffen schapen. Het wolvenpaar is sinds het najaar van 2021 in deze regio aanwezig.

Er is daarnaast voor de eerste keer DNA vastgesteld van drie welpen van het paar. Het betreft twee mannelijke nakomelingen (GW3151m en GW3152m) en één vrouwelijke nakomeling (GW3153f). Het DNA van de welpen GW3151m en GW3152m is aangetroffen op gedode schapen. De vrouwelijke nakomeling van de roedel (GW3153f) is op 16 januari te Hoogersmilde fataal aangereden waarbij het DNA is vastgesteld aan de hand van het kadaver van deze wolf. De roedel is herhaaldelijk op wildcamera beelden waargenomen. Het leefgebied van de roedel wolven bestaat uit meerdere natuurgebieden en tussenliggend agrarisch gebied in het grensgebied van Fryslân en Drenthe tot net in Overijssel. In Overijssel is één keer het DNA gevonden van de mannelijke nakomeling GW3152m. Dit was nabij Kallenkote op een getroffen schaap.

Er heeft zich ook een wolvenpaar gevestigd in de regio Midden-Drenthe. Het gaat om wolvin GW3011f en wolf GW2864m. GW3011f is in het gebied vastgesteld op basis van DNA uit gevonden uitwerpselen. GW2864m werd de afgelopen periode negen keer vastgesteld aan de hand van DNA van getroffen schapen. Het DNA van de wolf GW2864m wordt al vanaf juni 2022 in deze regio regelmatig aangetroffen; het DNA van GW3011f vanaf september 2022. Wolvin GW3011f is afkomstig uit de Nordhornroedel, net over de grens in Duitsland. De roedel van herkomst van GW2864m is vooralsnog onbekend.

In de vorige voortgangsrapportage werd gemeld dat het DNA van wolvin GW3011f was vastgesteld samen met het DNA van wolf GW2864m. Toen werd echter aangenomen dat wolf GW2864m Nederland weer had verlaten omdat deze wolf in november 2022 in de regio Wettmar in Nedersaksen (Duitsland) was vastgesteld. Vanaf december 2022 is deze wolf echter weer meerdere malen aangetoond in Midden-Drenthe, wat er op duidt dat het een kortstondige uitstap was naar Duitsland. In de regio van Midden-Drenthe zijn de afgelopen maanden ook herhaaldelijk twee wolven op (wild)camerabeelden vastgelegd. Het mag aangenomen worden dat het deze twee wolven betreft.

De wolf die zich van juli tot en met oktober 2022 leek te vestigen in Noord-Twente (Overijssel) is afgelopen periode niet aangetroffen.

Gelderland & Veluwe

In Gelderland, met name op en rond de Veluwe, zijn in totaal 26 uitwerpselen, drie haarmonsters en twee weefselmonsters van wolven verzameld die genetisch op individu geanalyseerd konden worden. Daarnaast kon bij achttien casussen van gedode landbouwhuisdieren genetisch herleid worden welk individu betrokken was. Hieronder staan de aangetroffen individuen op de Veluwe beschreven.

Noord-Veluwe

De aanwezigheid van de ouders van de Noord-Veluwe roedel, GW998f en GW893m, is op basis van DNA uit drie uitwerpselen in het territorium opnieuw vastgesteld. Zij zijn sinds 2019 in dit territorium gevestigd. Het paar leeft met minimaal zes welpen uit 2022 en enkele jongen uit eerdere jaren in het territorium. Er zijn in de afgelopen periode elf wolven tegelijkertijd op de wildcamera vastgelegd. Dat is

dus de minimale omvang van de roedel op dat moment. Het is mogelijk dat de roedel van de Noord-Veluwe uit meer wolven bestaat, maar naar de exacte omvang van de roedel is het gissen. In 2019 zijn er minimaal vier welpen geboren, in 2020 minimaal zes welpen, in 2021 minimaal vijf welpen en in 2022 minimaal zes welpen, zo blijkt uit wildcamerbeelden. In totaal zijn er dus minimaal 21 jongen geboren in deze roedel. Vier van deze nakomelingen zijn omgekomen (zoals [hier](#) en [hier](#) te lezen is) en vijf van deze jonge wolven hebben een eigen territorium gevonden buiten de Noord-Veluwe. Namelijk op de Noordwest-Veluwe (GW1428m), Midden-Veluwe (ten westen van de N304, GW2398m), Zuidoost-Veluwe (ten oosten van de N304, GW1889m) en in de regio van de Hoge Veluwe en omstreken (GW2087m). Eén nakomeling is aangetroffen in Rijnland-Palts in Duitsland (GW2667m). Dat betekent dat er van de 21 geboren welpen vijf wolven buiten de Noord-Veluwe zijn aangetroffen en vier zijn overleden. Naast deze negen jongen buiten het territorium zijn er de afgelopen periode negen welpen met het ouderpaar op wildcamerbeeld waargenomen. Het is onduidelijk of de overige drie jongen nog in het territorium aanwezig zijn.

Noordwest-Veluwe

Op de Noordwest-Veluwe (ten westen van de N310) hebben zich naar alle waarschijnlijkheid twee wolven gevestigd. In dit gebied zijn ook meermaals twee wolven samen op wildcamera vastgelegd. Het zou kunnen zijn dat het gaat om de wolvin GW2668f en wolf GW1428m. Dit is echter niet te bepalen op basis van beeldmateriaal omdat zichtwaarnemingen niet tot een individu te herleiden zijn. Wel is de afgelopen periode het DNA van dit wolvenpaar in deze regio aangetoond. De mannelijke wolf (GW1428m) is geboren op de Noord-Veluwe en wordt vanaf januari 2022 gezien op de Noordwest-Veluwe. De herkomstroedel van GW2668f is vooralsnog onbekend. Afgelopen periode werd wolf GW1428m tweemaal vastgesteld op de Noordwest-Veluwe. Eenmaal via een uitwerpsel en eenmaal via een getroffen schaap. Wolvin GW2668f werd eenmaal vastgesteld via een uitwerpsel.

Midden-Veluwe

Sinds vorig jaar zomer worden er wolvenwelpen op wildcamera waargenomen op de Midden-Veluwe. Afgelopen periode is aan de hand van genetisch onderzoek, eindelijk duidelijk geworden wie de vader is van deze welpen en de partner van wolvin GW960f. Het gaat om de wolf GW2398m.

Wolvin GW960f is al sinds augustus 2018 op de Midden-Veluwe actief, maar heeft pas vorig voorjaar voor het eerst jongen gekregen. De twee wolven (GW960f en GW2398m) verschenen sinds vorig jaar samen op wildcamera's en er werden dubbele sporen gevonden. Mogelijk heeft wolvin GW960f eerder een andere partner gehad. In de winter van 2021-2022 is namelijk onder [verdachte omstandigheden](#) een dode mannelijke wolf gevonden in het territorium van de Midden-Veluwe. Mogelijk was dit destijds de partner van GW960f. Rond de winterperiode van 2021-2022 werden namelijk geen dubbele sporen meer gevonden en werd er geen paar meer op de wildcamera's vastgelegd. Na verloop van tijd verschenen er wel weer twee wolven op de wildcamera's, maar de mannelijke wolf was duidelijk donkerder gekleurd dan de eerdere wolf. Inmiddels is op basis van het DNA van twee nakomelingen van GW960f (GW3157m en GW3158m) bekend geworden wie de partner van GW960f is. Jongen krijgen namelijk de helft van het DNA van de moeder en de andere helft van de vader mee. Zodoende kon worden herleid dat wolf GW2398m de vader is. GW2398m is een nakomeling van de Noord-Veluwe roedel uit het jaar 2019, 2020 of 2021, en werd op 18 september 2021 voor het eerst genetisch vastgesteld.

Het ouderpaar en de twee welpen van de Midden-Veluwe roedel zijn samen vijftien keer genetisch vastgesteld op de Midden Veluwe, veertien keer op basis van een uitwerpsel en één keer op basis van een gedood edelhert. De roedel werd een enkele keer op de wildcamera gezien met minimaal vijf jongen.

Wolven eten aas als overlevingsstrategie gedurende bepaalde omstandigheden, zoals bijvoorbeeld tijdens het zwerven, een verminderde conditie of een mislukte jacht. Hier eet de roedel van de Midden-Veluwe aan een karkas van een edelhert dat niet door hen is gedood. Bron: ARK Rewilding

Dat wolven weerbarstige dieren zijn, is ook goed te volgen via de genetische analyse. In december 2021 vond een aanrijding met een wolf plaats op de A50 bij Woeste Hoeve (Gelderland). Het opmerkelijke daarbij is dat de wolf in kwestie deze aanrijding heeft overleefd. De bestuurders troffen een pluk haar op de bumper aan die geanalyseerd is op DNA. Daaruit kon worden achterhaald dat het om wolf GW2398m ging. Deze wolf is vervolgens in 2022 en 2023 meerdere keren vastgesteld en heeft in 2022 voor nakomelingen gezorgd op de Midden-Veluwe.

Zuidoost-Veluwe

Op de Zuidoost-Veluwe zijn twee wolven aanwezig. Het gaat om de mannelijke wolf GW1889m en wolvin GW2363f die hier sinds 2022 worden waargenomen. De geboorteroedel van de wolvin is Barnstorf (Nedersaksen). Wolf GW1889m is een nakomeling van de Noord-Veluwe roedel. Het DNA van deze wolf werd in deze regio afgelopen periode driemaal vastgesteld aan de hand van uitwerpselen.

Hoge Veluwe e.o.

In januari 2023 zijn in het aangrenzend gebied van de Hoge Veluwe wolvenharen gevonden. Op basis van DNA-analyse is gebleken dat deze haren afkomstig zijn van wolf GW2087m. GW2087m is een nakomeling van de Noord-Veluwe roedel (geboren in 2019 of 2020) en wordt sinds begin 2022 in het zuiden van de Veluwe via DNA aangetoond. Gezien de locatie van de aangetroffen haren, is het waarschijnlijk dat het om de vader van de roedel op de Zuid-Veluwe gaat, waaronder de Hoge Veluwe. Op de Hoge Veluwe vindt geen gecoördineerde veldmonitoring plaats; wel worden door het Wolvenmeldpunt waarnemingen gevalideerd die het publiek instuurt. De wolvin en de vijf welpen in dit territorium zijn nog niet genetisch vastgesteld.

Zuidwest-Veluwe

In de regio Zuidwest-Veluwe zijn twee wolven op wildcamera's gezien. Mogelijk is één van de wolven het vrouwelijke individu GW3012f. Zij is sinds oktober 2022 meerdere keren in deze regio vastgesteld. De andere wolf van dit wolvenpaar is nog niet genetisch vastgesteld. De aanwezigheid van GW3012f is de afgelopen periode twee keer in dit gebied aangetoond. Eind oktober en begin november 2022 zijn nabij Heelsum tweemaal schapen gedood. Het afgenomen DNA wees uit dat het om wolvin GW3012f ging. De herkomstroedel van deze wolf is Görde (Nedersaksen in Duitsland). Begin december zijn twee moeflons gedood op het Wekeromse Zand. Alhoewel het DNA-materiaal was gecontamineerd (vermengd) met onder andere het DNA van vossen, lijkt het ook bij deze twee gevallen te gaan om wolvin GW3012f. Uit de wildcamera beelden blijkt dat het wolvenpaar zowel ten noorden als ten zuiden van de A12 actief is.

Noord-Brabant & Limburg

De gevestigde wolf GW1625m is nog steeds aanwezig in zijn territorium de Groote Heide. De wolf is hier sinds het voorjaar van 2020 aanwezig. In de afgelopen periode is zijn DNA in dertien gevallen vastgesteld in Noord-Brabant en Limburg. Eenmaal ging het om een getroffen damhert, de andere keren om schapen. Vooralsnog lijkt deze wolf geen partner te hebben.

Dode wolven

De afgelopen periode zijn twee wolven fataal aangereden en is duidelijk geworden welk individu er in februari 2022 in de omgeving van Ugchelen gevonden is. Elke dood gevonden wolf wordt veiliggesteld en naar het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) in Utrecht vervoerd. Daar wordt gezamenlijk met Wageningen Environmental Research (WENR), sectie op het kadaver uitgevoerd. Bij de sectie kijkt WENR naar dierecologische aspecten als leeftijd, geslacht, voortplantingsstatus, maaginhoud en identiteit en DWHC naar veterinaire zaken als ziekten en afwijkingen.

Ugchelen

Zoals in de tweede Voortgangsrapportage van 2022 is gemeld, is eind februari 2022 nabij Ugchelen op de Veluwe het restant van een wolf gevonden. De omstandigheden waren dermate verdacht dat de politie de zaak in onderzoek heeft genomen. Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) heeft destijds genetisch al vastgesteld dat het om een wolf ging. Recent is door WENR vastgesteld om welk individu het ging. Hiervoor is DNA van het skelet benut. Het blijkt te gaan om wolf GW3154m, een mannelijke nakomeling van de Noord-Veluwe roedel. Deze wolf is niet eerder met DNA vastgesteld.

A2 te Beesd

Op de A2 bij Beesd (provincie Gelderland) is dinsdag 11 januari een dode wolf (reu) gevonden. Uit onderzoek is gebleken dat het om de wolf GW2905m gaat. De wolf woog 27 kilo. Voorafgaand aan dit incident heeft de wolf één schaap verwond in de regio Amerongen, provincie Utrecht. Deze jong volwassen wolf is waarschijnlijk in 2021 op de Noord-Veluwe geboren en verkeerde in goede gezondheid. De wolf is twee keer eerder in 2022 via DNA in de provincie Gelderland aangetroffen.

N371 bij Hoogersmilde

Op de N371 bij Hoogersmilde in de provincie Drenthe is maandag 16 januari een wolf fataal aangereden. Nadat de politie en de provincie werden geïnformeerd is de dode wolf overgedragen aan het DWHC en WENR voor onderzoek. Inmiddels is uit DNA-onderzoek gebleken dat het om een vrouwelijke nakomeling van de Zuidwest-Drenthe/Zuidoost-Fryslân roedel gaat. De wolvin heeft de code GW3153f gekregen en woog 26 kilo.

Het merg wordt uit de restanten van de wolf gehaald die onder verdachte omstandigheden is gevonden bij Ugchelen. Aan de hand van dit merg is het individu van de wolf middels DNA-analyse achterhaald.

Bron: Marielle van Uitert

Zwervende wolven

In de periode van 1 november 2022 tot en met 15 februari 2023 zijn er verspreid over Nederland en buiten de bekende wolvenleefgebieden, zeven wolvenindividuen via DNA-analyse vastgesteld. Deze wolven zijn nog niet langer dan zes maanden in één regio aanwezig en/of hebben nog geen paar met een andere wolf gevormd (wat ook kan duiden op vestiging). Het gaat om de individuen GW2435m, GW2540f, GW2667m, GW2807m, GW2905m (inmiddels omgekomen bij een verkeersaanrijding), GW3149m en GW3150m. De locaties waar deze wolven vastgesteld zijn, zijn op de kaart aangegeven (met icoon van de grijs gekleurde wolven).

Opmerkelijke (zwerf)tocht van GW2667m

Een opmerkelijke waarneming van een zwervende wolf het afgelopen kwartaal betrof die van GW2667m. Wolf GW2667m werd op 8 november 2022 aangereden op de N795. Er werden haren van de autobumper veiliggesteld door medewerkers van Stichting Wildaanrijding Nederland (SWN). DNA-analyse liet zien dat het om dit individu ging, een mannelijke nakomeling van de Noord-Veluwe roedel. Een ruime maand later werd er in de regio van Arnhem een uitwerpsel bemonsterd, dat ook van dit individu afkomstig was. Hieruit bleek dat het dier de aanrijding had overleefd. Vervolgens werden buiten de Veluwe, op 17 december te Haalderen (zuidelijk deel van provincie Gelderland) en 27 december te Wellerooi (provincie Limburg), schapen gedood door GW2667m. De wolf was dus verder zuidelijk getrokken. Weer een maand later meldde de Duitse collega onderzoeker dat deze wolf, op 26 januari 2023 genetisch is vastgesteld nabij Fleckertshöhe in Rijnland-Palts (Duitsland). Kortom: deze op de Veluwe geboren wolf heeft de aanrijding overleefd en lijkt op zoek naar een eigen territorium.

Wolf waargenomen op de Veluwe. Bron: Tim de Boer

Afhandeling schade door BIJ12

In de periode 1 november 2022 tot en met 15 februari 2023 zijn 157 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren binnengekomen bij BIJ12.

Drie van deze meldingen zijn niet verder onderzocht. Tijdens de eerste beoordeling van deze meldingen werd namelijk aan de hand van toegestuurde foto's en een omschrijving van de situatie al duidelijk dat het niet om schade door een wolf ging. Bij de overige 154 meldingen is wel nader onderzocht of er sprake was van een wolf.

Bij vijf van de 154 meldingen kon geen DNA meer worden afgenomen. Deze meldingen zullen of zijn verder afgehandeld aan de hand van het veldbezoek, locatie en eventuele andere sporen. Bij de andere 149 meldingen was DNA-afname tijdens het veldbezoek wel mogelijk.

Bij 88 van de 149 gevallen gaf de DNA-analyse als uitslag dat het om wolvenschade ging. Twee keer is het DNA van goudjakhals aangetroffen. 23 keer werd het DNA van een hond aangetoond. In 36 gevallen gaf de analyse geen resultaat. Deze meldingen zijn, of worden, nader beoordeeld op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld.

Zeven van deze 36 meldingen zijn inmiddels beoordeeld en toegeschreven aan wolf. Bij veertien meldingen is de schadeveroorzakende diersoort niet te beoordelen; bij deze meldingen is de schadeveroorzakende diersoort 'diersoort onbekend'. Twee meldingen zijn toegeschreven aan vos. De overige dertien meldingen zijn nog in behandeling. Samen met de meldingen waarbij geen DNA kon worden afgenomen, maakt dit 18 in totaal. De schadeveroorzakende diersoort van deze meldingen wordt later bekend gemaakt. De actuele cijfers van schademeldingen zijn terug te vinden op bij12.nl/wolf.

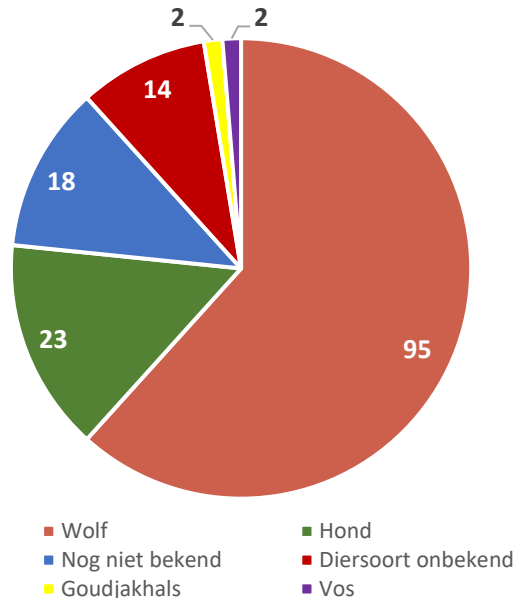
Overzicht van schademeldingen bij BIJ12 en daaruit volgende resultaten

1 november 2022 tot en met 15 februari 2023

Binnengekomen schademeldingen van vermoedelijke wolvenschade	157
Bij eerste beoordeling beoordeeld als niet veroorzaakt door wolf	3
Veldbezoek taxateurs en indien mogelijk DNA-afname bij vermoedelijke wolvenschade	154
Bevestigde schade veroorzaakt door wolf (95x) en goudjakhals (2x)	97
Bevestigde schade veroorzaakt door hond, vos of onbekend	39
Meldingen nog in behandeling	18

Verdeling schadeveroorzakende diersoorten 1 november 2022 - 15 februari 2023

Dit betreft alleen de bij BIJ12 binnengekomende meldingen waar op voorhand wolf niet kon worden uitgesloten

N.B. Het diagram geeft alleen een beeld van de bij BIJ12 binnengekomen schademeldingen die nader werden onderzocht in de periode van 1 november tot en met 15 februari 2023. Dit zijn meldingen waarbij het vermoeden bestaat dat een wolf de schade zou hebben veroorzaakt. [Bekijk hier de interactieve weergave.](#)

Groningen

In deze periode zijn dertien vermoedelijke wolvenschade meldingen uit Groningen binnengekomen. De DNA-uitslagen hiervan gaven driemaal hond aan en leverden tien keer geen resultaat op. Zes van deze tien meldingen zijn beoordeeld. Hiervan is drie keer de schade toegeschreven aan wolf. Drie keer was de schadeveroorzakende diersoort niet vast te stellen, bij deze meldingen is sprake van 'diersoort onbekend'. De overige vier meldingen worden nog nader beoordeeld.

Drenthe

In provincie Drenthe zijn 34 meldingen bekend. In 23 gevallen bleek uit DNA-analyse dat de schade door een wolf veroorzaakt was. In vijf gevallen ging het om een hond. In vijf gevallen leverde DNA-analyse geen resultaat op en in één geval was DNA-afname niet mogelijk. Bij twee van deze zes meldingen is aan de hand van nadere beoordeling wolf aangewezen als schadeveroorzakende diersoort. Bij één melding kwam een vos uit de beoordeling en één keer was de schadeveroorzakende diersoort niet vast te stellen, deze staat vermeld onder 'diersoort onbekend'. Twee meldingen moeten nog nader worden beoordeeld door middel van onder andere het veldbezoek.

Fryslân

In Fryslân zijn 25 meldingen gedaan waarbij uit DNA-analyse zeventien keer wolf is aangetoond. Tweemaal is DNA van een goudjakhals aangetroffen. Vier keer is een hond aangetoond. In twee gevallen leverde de DNA-analyse geen resultaat op. Ook na nadere beoordeling van deze twee meldingen was geen schadeveroorzakende diersoort vast te stellen. Deze meldingen staan daarop op 'diersoort onbekend'.

Flevoland

Er is slechts één melding uit Flevoland opgevolgd en de DNA-analyse gaf 'hond' als resultaat.

Overijssel

In deze provincie zijn zeven vermoedelijke wolvenschademeldingen binnengekomen. Hiervan is in twee gevallen wolf aangetoond. In één geval kon geen DNA-afgenomen worden en vier DNA-analyses bleven zonder resultaat. Eén van deze meldingen is beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Aan de hand van deze beoordeling is de schademelding toegeschreven aan vos. De overige vier meldingen zullen nog nader worden beoordeeld.

Gelderland

Vanuit Gelderland zijn 32 meldingen binnengekomen. Hiervan is bij 21 meldingen wolf uit de DNA-analyse gekomen en in zeven gevallen is het DNA van een hond aangetoond. In drie gevallen gaf de DNA-analyse geen resultaat en éénmaal bleek geen DNA-afname mogelijk. Twee van deze meldingen zijn beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Uit deze beoordeling is gebleken dat wolf als schadeveroorzakende diersoort niet uit te sluiten viel. Deze meldingen zijn toegeschreven aan wolf. Twee overige meldingen worden nog nader beoordeeld.

Noord-Brabant

Er zijn 23 vermoedelijke wolvenmeldingen uit Noord-Brabant afkomstig. Hiervan is in vijftien gevallen wolf vastgesteld. Tevens is éénmaal hond via DNA vastgesteld. Van zeven meldingen heeft de DNA-uitslag geen resultaat opgeleverd. Vier van deze meldingen zijn beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Bij deze vier meldingen kon geen schadeveroorzakende diersoort worden vastgesteld. Deze meldingen staan daarom op 'diersoort onbekend'. Drie overige meldingen worden nog nader beoordeeld.

Limburg

Er zijn zestien meldingen uit Limburg binnengekomen, hiervan is negen keer wolf vastgesteld. Eén keer is hond vastgesteld. Eén keer kon geen DNA worden afgenomen en vijfmaal leverde de DNA-uitslag geen resultaat op. Vier van deze meldingen zijn beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Bij deze vier meldingen kon geen schadeveroorzakende diersoort worden vastgesteld. Deze meldingen staan daarom op 'diersoort onbekend'. De twee overige meldingen worden nog nader beoordeeld.

Utrecht

Van de drie meldingen in Utrecht leverde de DNA-analyse éénmaal wolf, éénmaal hond en éénmaal geen resultaat op. Deze melding wordt nog nader beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld.

Overige provincies

Er zijn geen meldingen uit Zeeland, Noord-Holland en Zuid-Holland binnengekomen bij BIJ12.

De taxateur neemt DNA af bij een schaap. Bron: Marielle van Uitert

Goudjakhals

De goudjakhals is een schuw dier met een klein territorium, dit maakt monitoring lastig. Tot op heden zijn er in de Benelux en Duitsland dan ook geen monitoringsprogramma's voor deze diersoort. In Duitsland zijn drie roedels goudjakhalzen genetisch bekend, maar waarschijnlijk is de populatie groter. Omdat er voor deze diersoort geen actieve monitoring plaatsvindt, zijn de meeste goudjakhalzen die in Nederland worden aangetoond niet genetisch bekend uit andere landen binnen het CE-wolf consortium.

Tussen 1 november 2022 en 15 februari 2023 zijn een aantal keer in Nederland goudjakhalzen waargenomen:

Op 31 december 2022 is DNA afgenomen van een getroffen schaap in Fryslan bij Paesens. Dit DNA wees uit dat het om goudjakhals GG021m ging. Dit individu is eerder op 8 oktober aangetroffen in de omgeving van Ferwerd (Fryslan).

Op 23 januari 2023 is in Hilversum (Noord-Holland) een goudjakhals op een camera bij een huis gezien.

Op 16 februari kreeg de regionale dierenambulance een melding van een verdronken dier in het kanaal nabij Ter Apel (Groningen). Het bleek om een jonge mannelijke goudjakhals te gaan die door de steile beschoeiing niet op eigen kracht uit het water heeft kunnen komen.

In de omgeving van het Lauwersmeer (Friese kant) is afgelopen periode ook een goudjakhals op wildcamera vastgesteld

Het karkas van de verdronken goudjakhals wordt onderzocht bij het DWHC.

Bron: Marielle van Uitert

Nieuws uit de provincies

Informerende brief "Wolf in Gelderland, stand van zaken"

Op 14 februari 2023 heeft het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland aan Provinciale Staten een informerende brief gestuurd met als titel "Wolf in Gelderland, stand van zaken". Deze brief met bijlagen is te vinden op de [website](#) van de provincie Gelderland en bevat inhoudelijke informatie, inzicht in ontvangen adviezen en een reactie daarop en tenslotte inzicht in de planning van het wolvenbeleid. Uit deze informatie blijkt bijvoorbeeld hoe vaak een beroep is gedaan op de wolvenconsulent, hoe de minister heeft gereageerd op een brief van de provincie over het perspectief op veilig samenleven tussen mens en wolf en dat Gelderland wil instemmen met een addendum op het huidige wolvenplan.

Mobiel 'afweerraster' beschikbaar in provincie Groningen

De provincie Groningen biedt dierhouders de mogelijkheid om te voorkomen dat ze opnieuw ongewenst bezoek krijgen van een wolf. Boeren kunnen na een aanval kosteloos gebruik maken van een mobiel afweerraster waarmee ze hun vee kunnen beschermen.

Als ergens een landbouwdier gewond of dood wordt aangetroffen, kan contact opgenomen worden met leverancier [Solarfence](#) uit Beilen. Solarfence brengt dezelfde dag een omheining, om te voorkomen dat de wolf opnieuw op deze plek kan toeslaan. Het raster wordt in overleg mogelijk na een aantal weken weer verwijderd.

Er zijn tien noodsets beschikbaar, die meteen geplaatst kunnen worden. Hierbij hoeft niet eerst bewezen te worden dat het bij de aanval om een wolf ging. Het raster voldoet aan de richtlijnen van het landelijke wolvenplan. Bekijk deze [link](#) voor meer informatie.

Dierenartsen Noord-Nederland wonen instructie bij voor DNA-afname aangevallen vee

Vijftientig dierenartsen uit de provincie Drenthe en Fryslân kunnen voortaan DNA afnemen bij gewond geraakt vee na vermoedelijke wolvenschade. In opdracht van BIJ12 en de provincie kregen de dierenartsen hiervoor op maandag 20 maart een instructie van een ecooloog van Wageningen Environmental Research. Naast de instructie is er ook een [schriftelijk protocol](#) opgesteld voor alle dierenartsen in Nederland. Dierenartsen mogen, met toestemming van BIJ12, DNA afnemen wanneer er gewonde dieren zijn aangetroffen die niet geëuthanaseerd hoeven te worden.

De DNA-monsters dienen altijd te worden overhandigd aan de taxateur die in opdracht van BIJ12, verantwoordelijk blijft voor een veldopname en het verdere onderzoek. De taxateur zorgt er daarnaast voor dat de DNA-monsters naar het laboratorium gestuurd worden. De aanpassing werd onlangs ook al gedeeld in de door BIJ12 [vernieuwde richtlijn voor taxatie bij wolvenschade](#). Lees [hier](#) meer informatie over de instructie bijeenkomst.

Verbreiding subsidie in de provincie Drenthe

De subsidie voor wolfwerende rasters is in de provincie Drenthe uitgebreid naar andere hoefdieren. Houders van elk soort hoefdier in heel Drenthe kunnen het komende jaar subsidie aanvragen voor wolfwerende rasters, eerder kwamen alleen schapen- en geitenhouders in aanmerking. Meer informatie over deze uitbreiding is te vinden op de [website](#) van de Provincie Drenthe.

Drie pilots in provincie Drenthe rond preventie en bescherming

De provincie Drenthe gaat drie pilot onderzoeken uitvoeren rond preventie en bescherming:

1. Hulp bij plaatsen rasters

Drenthe gaat verplaatsbare wolfwerende rasters laten plaatsen bij dierhouders. Enerzijds om meer bekendheid te geven aan systeem van plaatsen, anderzijds om te zien of dit dierhouders over de streep trekt om deze rasters aan te schaffen. Ook geeft de pilot inzicht in de arbeidskosten van het plaatsen

van verplaatsbare rasters en wordt er ervaring opgedaan met het auto winderapparaat.

2. Monitoren wild bij wolfwerende rasters

Het doel van het monitoren van wild bij wolfwerende rasters is het in kaart brengen van de invloed van de verschillende typen wolfwerende afrasteringen (vast hekwerk, raster en flexinetten) op overige fauna. Daarnaast wil de provincie tot aanbevelingen komen voor het ontwerp en de plaatsing van de afrasteringen om eventuele negatieve invloeden op overige fauna zoveel mogelijk te vermijden.

3. Bijkomende schade/gevolgschade

In samenwerking met Drentse dierenartsen en de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht werkt Drenthe een proef uit om zicht te krijgen op lange-termijn-schade van een wolvenaantal op een koppel drachtige schapen. Hiermee wil de provincie, naast de diergezondheidsverschillen, inzicht krijgen in de impact op dierwelzijn - inclusief sterfte van ongeboren vruchten - en de geleden economische schade.

Informatiebijeenkomsten Drenthe

In overleg met de gebiedscommissie Wolf organiseert de provincie Drenthe de komende periode informatiebijeenkomsten voor veehouders, de paardenhouderij en geiten- en schapenhouders over schadepreventie. Om zoveel mogelijk mensen te bereiken worden de bijeenkomsten in de vorm van Webinars georganiseerd. Zo vond op 27 maart de [Webinar voor de paardenhouderij](#) plaats.

Provincie Limburg opent subsidieregeling voor het voorkomen van faunaschade

De provincie Limburg heeft voor de periode van 15 maart 2023 tot en met 21 december 2023 een [subsidieregeling](#) geopend om schade door wilde dieren te voorkomen. De subsidieregeling van Limburg heeft betrekking op preventie van faunaschade veroorzaakt door in het wild levende beschermde diersoorten. Hieronder valt onder andere preventie van schade aan hoefdieren door de wolf. De regeling omvat de aanschaf en/of het plaatsen van duurzame preventieve maatregelen dan wel het doen van praktijkgericht onderzoek ter voorkoming van schade.

Subsidie voor preventieve maatregelen kan worden verstrekt wanneer een schadedreiging door de wolf aannemelijk wordt gemaakt. Voor schapen en/of geiten geldt deze dreiging in geheel Limburg. Binnen de hele provincie kan dus subsidie worden aangevraagd voor het aanschaffen en/of plaatsen van bijvoorbeeld wolfwerende rasters. Voor overige hoefdieren, zoals bijvoorbeeld paarden en runderen, geldt deze algemene schadedreiging niet. In bijzondere gevallen kan voor deze hoefdieren subsidie worden verleend wanneer aannemelijk wordt gemaakt dat er sprake is van schadedreiging voor de specifieke situatie van de subsidieaanvrager.

Overig nieuws

Gezamenlijke provincies stellen addendum vast bij het huidige wolvenplan

De gezamenlijke provincies zijn voornemens om een aantal toevoegingen aan het huidige Interprovinciaal Wolvenplan uit 2019 vast te stellen. Het zogenoemde 'Addendum' gaat over de subsidieregeling voor preventieve maatregelen, de tegemoetkomingsregeling bij schade en interventierichtlijnen (escalatieladder). Het huidige wolvenbeleid wordt op deze onderdelen vernieuwd om beter in te kunnen spelen op de actualiteit.

Nieuw wolvenplan

De provincies, het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en IPO/BIJ12 werken tegelijkertijd verder aan een nieuw wolvenplan. Naar verwachting wordt een nieuw plan in 2024 vastgesteld. In de tussentijd worden er ook nog een aantal aanvullende onderzoeken uitgevoerd ter ondersteuning van het voorgenomen wolvenbeleid.

Verspreidskaart wolf in de Benelux geüpdatet

Sinds 2022 is er een kaart beschikbaar met daarop de (landgrensoverschrijdende) territoria van wolven in de Benelux en Duitsland. Deze kaart is in februari 2023 aangevuld met de data van het laatste (wolven)jaar. Een 'wolvenjaar' start op 1 mei en loopt tot en met 30 april van het jaar daarop. Hierbij wordt rekening gehouden met de biologie en voortplantingscyclus van de wolf. De kaart van de wolventerritoria is in samenwerking met de Benelux en Duitsland tot stand gekomen. Zo werken overheden samen om de wolvenpopulatie in beeld te brengen.

Op onderstaande kaart is, per wolvenjaar, in beeld gebracht waar wolven in de Benelux en Duitsland de afgelopen jaren zijn waargenomen. Er staat aangegeven of het gaat om een individu (geel), een paar (rood) of een roedel (blauw). Deze kaart geeft een goed beeld van de ontwikkeling in de verspreiding en voortplanting van wolven in de Benelux en Duitsland door de jaren heen.

Klik [hier](#) om de kaart op volledige grootte te bekijken.

Schademeldingen nu ook melden via website BIJ12

Vermoedelijke wolvenschade kan sinds 17 maart jl. 24 uur per dag gemeld worden bij BIJ12. Het digitaal melden kan via een webformulier en is een uitbreiding op de telefonische bereikbaarheid tijdens kantooruren. Het aantal schademeldingen nam de afgelopen tijd toe, waardoor het wenselijk is om schade aan vee ook buiten kantooruren te kunnen melden. Een knop naar het formulier is te vinden op de pagina 'Schade melden', maar het formulier is ook direct bereikbaar via [BIJ12.nl/veeschade](https://bij12.nl/veeschade).

Overzicht dode wolven vanaf april online via BIJ12 website

Nu het aantal wolven in Nederland toeneemt als gevolg van natuurlijke verspreiding, neemt ook het aantal aanrijdingen met wolven toe. Zo zijn er afgelopen kwartaal twee wolven aangereden: op de A2 bij Beesd in Gelderland en bij Hoogersmilde (Drenthe). In maart zijn wederom twee wolven aangereden: op de A2 Vught/Sint-Michielsgestel in Noord-Brabant en de A2 Grathem - Kelpen-Oler in Limburg.

Vanaf april staat er op [de site van BIJ12](https://bij12.nl) een actueel overzicht met daarin alle in Nederland aangereden of dood aangetroffen wolven. Er wordt geen persbericht (meer) per dode wolf opgesteld. In de tabel weergegeven op de laatste pagina van deze rapportage is het meest actuele overzicht van de dood gevonden wolven in Nederland weergegeven. Deze is ook op de website van BIJ12 geplaatst.

Wolvenwaarnemingen op termijn door te geven via website BIJ12

Het melden van vermoedelijke wolvenwaarnemingen (zoals een zichtwaarneming of een spoor zoals een wolvendrol) wordt in de loop van dit jaar mogelijk via de website van BIJ12. Momenteel kunnen meldingen nog worden doorgegeven op [de site van Wolven in Nederland](https://de.site.van.Wolven.in.Nederland). Aangezien BIJ12 verschillende wolventaken in beheer heeft (zoals het coördineren van de monitoring en de afhandeling van schade), zal BIJ12 ook de plek worden waar wolvenwaarnemingen kunnen worden doorgegeven. Op de website van BIJ12 is het dan mogelijk om via een invulformulier de waarneming door te geven, waarna door een team deskundigen wordt gevalideerd of het inderdaad om een wolf gaat. Op de site van Wolven in Nederland komt een link naar het nieuwe formulier.

Overzicht binnen gekomen waarnemingen Wolvenmeldpunt sinds 2015

Sinds 2015 worden waarnemingen van wolven in Nederland geregistreerd in de database van het Wolvenmeldpunt.

Vanaf 2015 tot en met 2022 heeft het Wolvenmeldpunt 13062 meldingen van vermoedelijke wolvenwaarnemingen geregistreerd. Wolvendeskundigen hebben vastgesteld dat het bij **3815** van deze waarnemingen daadwerkelijk om een wolf ging. Dat is circa 29%¹ van alle ontvangen waarnemingen.

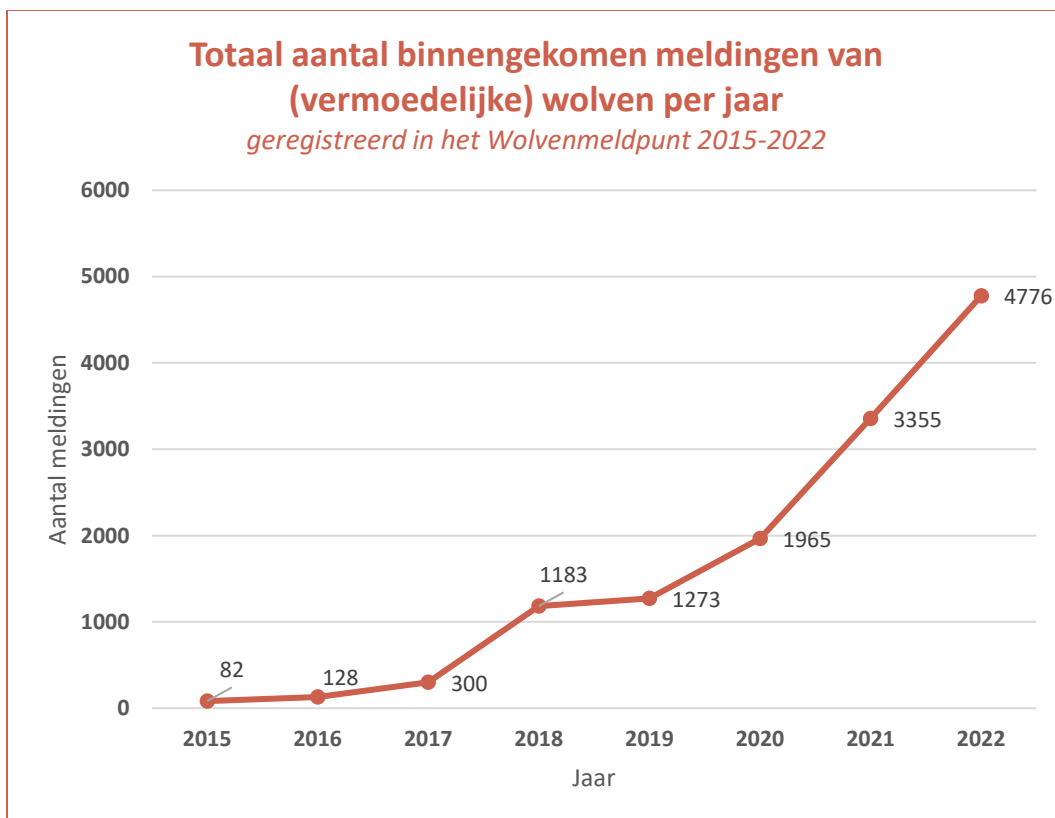
Bij de overige meldingen betrof de waarneming een andere diersoort, zoals een hond of vos, of kon aan de hand van het geleverde bewijs niet met zekerheid worden vastgesteld of het om een wolf ging. In 2022 zijn er 4776 meldingen binnengekomen van vermoedelijke wolvenwaarnemingen, waarvan er bij 1990 is vastgesteld dat het daadwerkelijk om een wolf ging. Zie ook Tabel 2 waar per jaar de aantallen vermoedelijke en zeker waarnemingen zijn weergegeven.

In Figuur 1 is te zien dat het totaal aantal (vermoedelijke) wolvenwaarnemingen in de loop van de jaren is toegenomen. In Figuur 2 is aangegeven hoeveel waarnemingen per kalenderjaar bevestigde wolvenwaarnemingen betroffen.

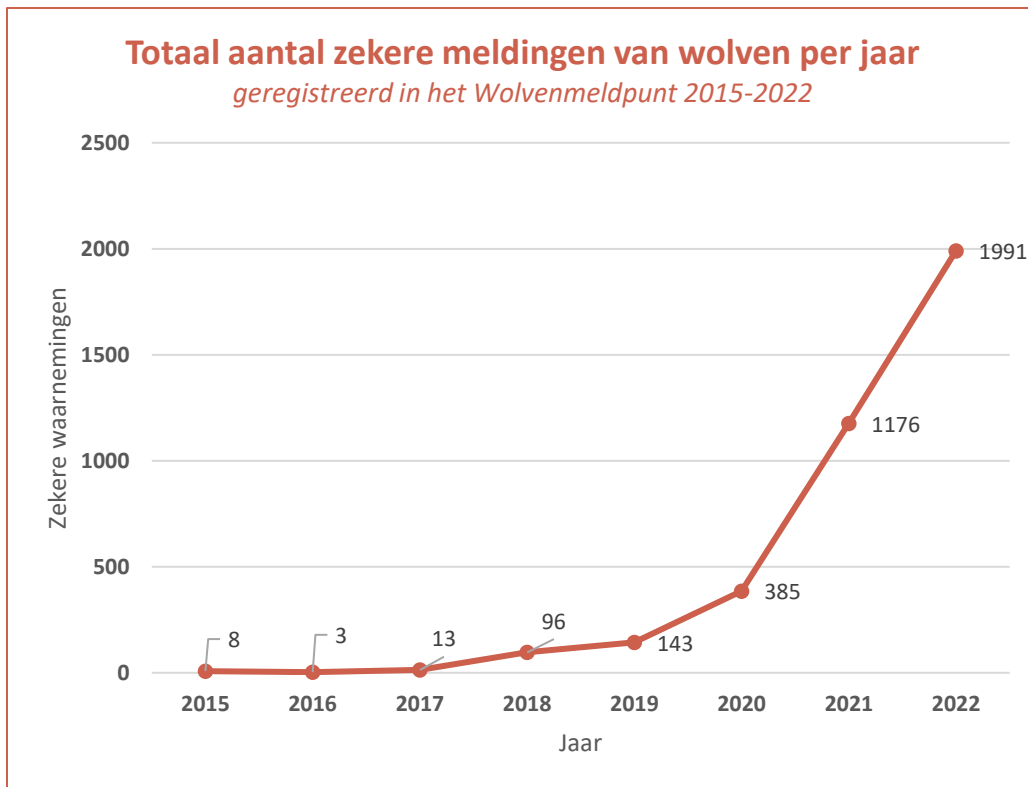
¹ De database van het Wolvenmeldpunt bevat ook meldingen vanuit de monitoring. Deze meldingen worden door opgeleide wolvendeskundigen die veldwerk verrichten direct in het Wolvenmeldpunt ingevoerd en betreffen in veel gevallen dus ook daadwerkelijke wolfwaarnemingen. Het percentage van bevestigde wolvenwaarneming ten opzichte van het totaal aan ingevoerde (vermoedelijke) wolvenmeldingen, wordt hierdoor dus enigszins verhoogd.

Tabel 2. Weergave van de in de periode van 2015-2022 gemelde vermoedelijke wolvenwaarnemingen, het aantal zekere wolvenwaarnemingen en het percentage zekere wolvenwaarneming ten opzichte van wat gemeld is.

Jaartal	Aantal gemelde (vermoedelijke) wolvenwaarnemingen	Aantal zekere wolvenwaarnemingen	Percentage zekere wolvenwaarneming ten opzichte van wat gemeld is
2015	82	8	9,76%
2016	128	3	2,34%
2017	300	13	4,33%
2018	1183	96	8,11%
2019	1273	143	11,23%
2020	1965	385	19,59%
2021	3355	1176	35,05%
2022	4776	1991	41,69%
Eindtotaal	13062	3815	

Figuur 1. Het totaal bij het Wolvenmeldpunt gemelde aantal vermoedelijke wolvenwaarnemingen over de periode 2015-2022.

Figuur 2. Het totaal bij het Wolvenmeldpunt gemelde aantal *zekere wolvenwaarnemingen* over de periode 2015-2022.

Tabel 3. Overzicht dode wolven aangetroffen in Nederland (vanaf 2017 – heden).

Jaar	Datum omgekomen	Individu	Geboorteroedel	Voor het eerst in NL vastgesteld op DNA	Voor het laatst in NL vastgesteld op DNA	Oorzaak	Locatie dood gevonden wolf
2017	03-03-17	GW657m	Duitsland, Cuxhaven (Nedersaksen)	maart-17	maart-17	Verkeersongeval	Hoogeveen, A28 (Drenthe)
	13-11-17	GW843m	Duitsland, Babben-Wanninchen (Brandenburg)	november-17	november-17	Verkeersongeval	Kloosterhaar, N343 (Overijssel)
2020	04-03-20	GW1626m	Nederland, Noord-Veluwe (Gelderland)	maart-20	maart-20	Verkeersongeval	Epe, [weg onbekend] (Gelderland)
2021	06-03-21	GW1729f	Nederland, Noord-Veluwe (Gelderland)	juni-20	maart-21	Verkeersongeval	Ede, N224 (Gelderland)
	28-05-21	GW2362m	Onbekend	mei-21	mei-21	Verkeersongeval	Appelscha, N381 (Fryslân)
	01-10-21	GW1490m	Onbekend	november-20	oktober-21	Stroping	Stroe (Gelderland)
	22-12-21	GW1964m	Nederland, Noord-Veluwe (Gelderland)	januari-21	december-21	Verkeersongeval	Elspeet, N310 (Gelderland)
2022	17-01-22	GW2432m	België, Hechtel-Eksel (Vlaanderen)	januari-22	januari-22	Verkeersongeval	Ekenrooi, A67 (Noord-Brabant)
	15-02-22	GW2433m	België, Hechtel-Eksel (Vlaanderen)	februari-22	februari-22	Verkeersongeval	Weert, A2 (Limburg)
	Onbekend; karkas gevonden eind februari 2022	GW3154m	Nederland, Noord-Veluwe (Gelderland)	februari-22	februari-22	Verdachte omstandigheden	Ugchelen (Gelderland)
	09-04-22	GW2379m	België, Hechtel-Eksel (Vlaanderen)	april-22	april-22	Verkeersongeval	Nederweert, A2 (Limburg)
	05-06-22	GW2669f	Onbekend	maart-22	juni-22	Verkeersongeval	Apeldoorn Noord, A50 (Gelderland)
	21-09-22	GW2932m	Onbekend	september-22	september-22	Verdachte omstandigheden	Heerde, A50 (Gelderland)
2023	11-01-23	GW2905m	Onbekend	mei-22	jan-23	Verkeersongeval	Beesd, A2 (Gelderland)
	16-01-23	GW3153f	Nederland, Zuidwest-Drenthe / Zuidoost-Fryslân (Drenthe/ Fryslân)	jan-23	jan-23	Verkeersongeval	Hoogersmilde (Drenthe)
	03-03-23	<i>Nog niet bekend</i>	(Nog) Onbekend	<i>Nog niet bekend</i>	<i>Nog niet bekend</i>	Verkeersongeval	Vught/Sint-Michielsgestel, A2 (Noord-Brabant)
	05-03-23	<i>Nog niet bekend</i>	(Nog) Onbekend	<i>Nog niet bekend</i>	<i>Nog niet bekend</i>	Verkeersongeval	Grathem - Kelpen-Oler, A2 (Limburg)